

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗАКЛАСНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РОБОТИ У СЕРЕДНІХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ МІСЬКОЇ ТА СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Дослідження проведено з метою порівняння деяких особливостей організації процесу фізичного виховання у загальноосвітніх школах сільської та міської місцевостей.

У ході дослідження вивчалися особливості організації та проведення позакласної роботи з фізичного виховання в загальноосвітніх школах сільської та міської місцевостей. Визначено організаційні форми фізичного виховання, які найчастіше застосовуються у позакласній роботі.

У статті наводяться дані дослідження залучення школярів сільських та міських загальноосвітніх шкіл до процесу фізичного виховання в залежності від стану здоров'я.

Ключові слова: школа, фізичне виховання, медичні групи, сільська місцевість, міська місцевість.

Постановка проблеми. Визначення специфіки процесу фізичного виховання в сільських та міських загальноосвітніх школах дозволяє підвищити ефективність вирішення існуючих проблем а також сприяє оптимальному вирішенню відповідних завдань, зазначених у навчальній програмі (В.І. Гордійчук, 2010). Особливості матеріально-технічного та кадрового забезпечення, специфіка контингенту учнів, особливості їхньої позашкільної діяльності та режиму рухової активності – фактори, які зумовлюють певні відмінності в навчальному процесі сільських та міських шкіл (Светлова О. Д., 2008, Гордійчук В. І., 2010).

На сучасному етапі розвитку суспільства гурткова робота – важлива складова системи освіти. Це зумовлено здатністю позакласної роботи задовольняти різноманітні творчі, пізнавальні, дозвільні потреби учнів, відігравати значну роль у становленні творчої особистості учнів. У загальній системі форм організації фізичного виховання школярів значне місце посідає позакласна спортивно-масова робота (Б.М. Шиян, 2012). За допомогою позакласних форм занять вирішується цілий комплекс важливих завдань, насамперед, підвищення рівня фізичного розвитку і фізичної підготовленості учнів, зміцнення їх здоров'я, поглиблення знань, умінь і навичок, здобутих на уроках фізкультури, набуття організаторських здібностей.

Очевидно, що урочні форми фізичного виховання в поєднанні з формами рухової активності, які б мали організовуватися протягом навчального дня, не вирішують у повній мірі завдання забезпечення належного рівня рухової активності учнів різних вікових категорій (І. О. Калиниченко, О. В. Стеценко, 2012). Саме тому, ефективне функціонування інших форм фізичного виховання є важливим фактором позитивного впливу на рівень здоров'я учнів різних вікових груп.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості організації навчального процесу, зокрема, й процесу фізичного виховання, у сільській та міській місцевості є цікавим об'єктом наукового дослідження. Проте, наукових праць стосовно, згаданої тематики, в галузі фізичної культури і спорту, на сьогодні, є відносно невелика кількість.

Детальний аналіз багатьох аспектів організованої рухової активності школярів сільської та міської місцевостей здійснив в своїх працях В.І. Гордійчук, який порівнював показники здоров'я, фізичної підготовленості та мотивацію до занять у відповідних контингентів учнів [1, 2].

Ю.С. Костюк здійснив порівняльний аналіз морфологічних показників розвитку учнів, які проживають в сільській місцевості та учнів міських загальноосвітніх шкіл.

Порівняння адаптивних можливостей серцево-судинної системи учнів сільських і міських загальноосвітніх шкіл за даними аналізу варіабельності серцевого ритму учнів сільської та міської місцевостей провів В.В.Чижик [4].

Водночас, при наявності в наукових джерелах деяких показників здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл, додаткового вивчення потребують причини, які зумовлюють ці показники. Дослідження проведене з метою порівняння деяких особливостей організації процесу фізичного виховання у загальноосвітніх школах сільської та міської місцевостей.

Завдання дослідження. 1. Визначити специфіку організації позакласних форм фізичного виховання у загальноосвітніх школах сільської та міської місцевостей.

2. Встановити співвідношення кількості учнів медичних груп у міських та сільських загальноосвітніх школах Львівської області.

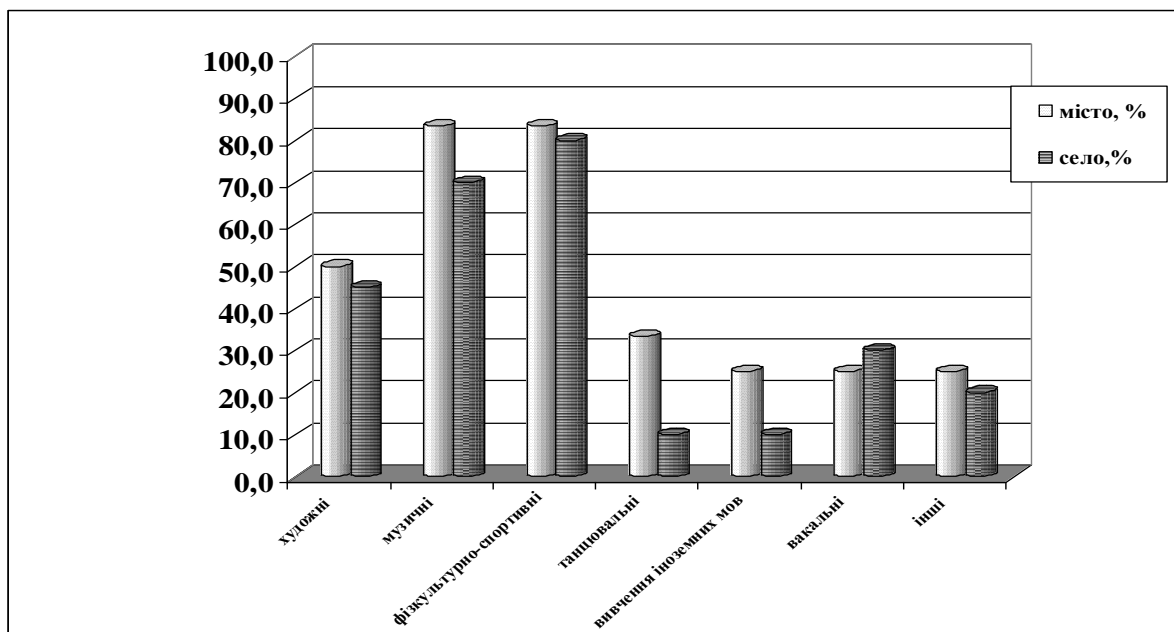
Об'єкт дослідження: процес фізичного виховання школярів загальноосвітніх шкіл.

Предмет дослідження: організація позакласних форм фізичного виховання в сільських та міських загальноосвітніх школах.

Результати дослідження. Для вивчення особливостей фізкультурно-спортивної роботи в умовах сільської та міської місцевості у формі анкетування проведено опитування вчителів загальноосвітніх шкіл. У ході проведеного дослідження респондентам було запропоновано дати відповіді на низку запитань пов'язаних з організацією позакласних форм роботи з дітьми, у тому числі, й форм фізичного виховання. Загалом, було опитано, 98 респондентів, з них – 48 учителів міських шкіл, та 50 – сільських шкіл.

Узагальнені результати опитування показують, що у всіх загальноосвітніх школах функціонують гуртки та секції різноманітного спрямування. На запитання анкети: "Чи функціонують у вашій школі гуртки або секції?", 100 % опитуваних учителів міських та сільських шкіл вказали варіант відповіді "так".

На рисунку 1 показані результати відповідей стосовно спрямування гуртків, які функціонують у загальноосвітніх школах міської та сільської місцевостей.

Рис.1. Спрямування діяльності шкільних гуртків та секцій

50 % опитаних міських та 45 % сільських учителів вказують, що у їхніх школах учні мають можливість займатися в гуртках художнього спрямування. Гуртки музичного спрямування функціонують у 83,3 % міських та 70 % сільських шкіл.

У більшості загальноосвітніх шкіл діють гуртки та секції фізкультурно-спортивного спрямування. На це вказали 83,3 % опитаних вчителів міських шкіл та 80 % вчителів сільських шкіл.

Також доступними для школярів є заняття у танцювальних гуртках, які діють у 33 % міських та 10 % сільських шкіл. Невеликий відсоток опитаних вчителів вказує, що у їхніх школах функціонують гуртки та секції, що займаються вивченням іноземних мов. Такі гуртки діють у 25 % міських шкіл та 10 % сільських шкіл. У 25 % міських та 30 % сільських шкіл функціонують вокальні гуртки.

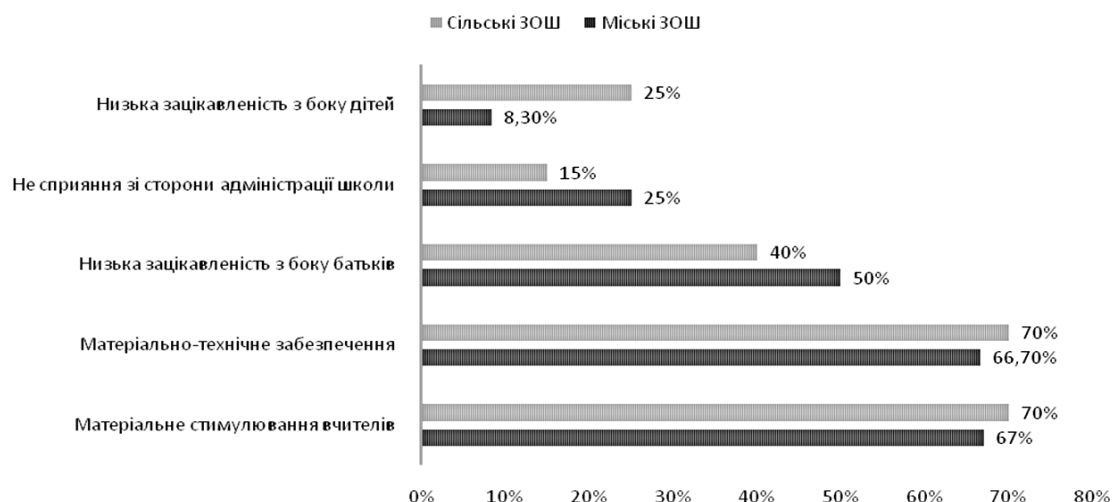
Серед інших видів гурткової роботи(загалом 20%і 25 % відповідно) вчителі вказують на діяльність таких гуртків, як: природничі, математичні, туристично – краєзнавчі, науково – технічні, еколого – натуралістичні, інформаційно – комунікаційних технологій.

В ході нашого дослідження ми також з'ясували динаміку залучення учнів до позакласної фізкультурно-спортивної роботи в залежності від віку. Узагальнені результати анкетування показали, що найчастіше відвідують фізкультурно-спортивні секції учні 7 – 9 класів, на це вказали 78 % респондентів. Серед учнів 5 – 6 класів відсоток залучення становив 46,9 %, а серед учнів 10 – 11 класів – 31,3 % .

Спрямованість фізкультурно-спортивних гуртків та секцій у загальноосвітніх школах також визначалась в ході опитування відповідного контингенту респондентів. На запитання "Які фізкультурно-спортивні секції функціонують у вашій школі?" 17,5 % вчителів вказали, що у їхніх школах діють секції ЗФП; секції з певних видів спорту діють у 60 % шкіл. Встановлено, що в жодній із шкіл, діяльність яких аналізувалася в ході дослідження, не функціонують гуртки лікувальної фізичної культури.

Основними ж причинами, які заважають організації фізкультурно-спортивної роботи, на думку вчителів є (рисунок 2):

- 1) недостатнє матеріальне стимулювання вчителів (67%; 70 %).
- 2) відсутність необхідного матеріального забезпечення (66,7 %; 70 %);
- 3) низька зацікавленість з боку батьків (50%; 40%);
- 4) не сприяння зі сторони адміністрації школи (25 %; 15 %);
- 5) низька зацікавленість з боку дітей (8,3%; 25%).

Рис. 2. Основні проблеми організації позакласної фізкультурно-спортивної роботи

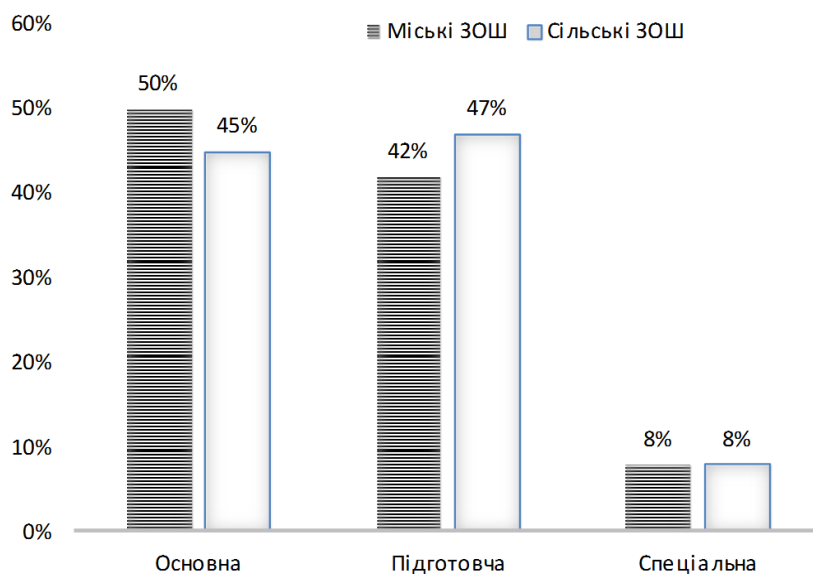
Отже, фахівці вказують на те, що найвагомішими причинами, які заважають організації фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх школах – є матеріально-технічні проблеми. Характерно, що саме відсутність доплат учителям за проведення гурткової та секційної роботи стримують розвиток позакласної роботи. Слід зазначити, такі доплати учителям фізичної культури в свій час були скасовані, хоча раніше передбачалися відповідними нормативними документами.

Як показують результати дослідження, зацікавлення в організації додаткових форм фізичного виховання присутня як з боку учнів, так і з боку дирекції шкіл. У цьому контексті своє вагоме слово повинні сказати державні структури, відповідальні за фінансове та матеріальне забезпечення навчально-виховного процесу загальноосвітніх шкіл.

Недооцінка важливості організації додаткової рухової активності для учнів загальноосвітніх шкіл, на жаль, негативно відображається на загальній тенденції динаміки стану здоров'я дітей шкільного віку.

Відносно незначний час, який передбачений діючою навчальною програмою для організованої рухової активності у загальноосвітній школі мав би компенсуватися позашкільними формами фізичного виховання, а також самостійними заняттями, як складовими вільного часу учнів [3].

Надалі, наведемо дані дослідження залучення школярів сільських та міських загальноосвітніх шкіл до процесу фізичного виховання в залежності від стану здоров'я. В ході дослідження аналізувався кількісний розподіл учнів на відповідні медичні групи для занять фізичною культурою. Було опрацьовано дані 2788 учнів міських шкіл та 1263 учнів сільських загальноосвітніх шкіл. Дані дослідження представлені на рисунку 3.

Рис. 3. Розподіл учнів міських та сільських шкіл до медичних груп за станом здоров'я

Як видно з рисунку, кількість учнів, віднесених за станом здоров'я, до тої чи іншої медичної групи, практично не відрізняється у школах міської та сільської місцевостей. З одного боку, це свідчить про те, що навчально-виховний процес не суттєво залежить від місцевості в він організований, з іншого – можемо констатувати критичний рівень здоров'я серед учнів.

По суті, 50 % учнів загальноосвітніх шкіл мають ті чи інші порушення в стані здоров'я. Лише половина учнів можуть повноцінно займатися на уроках фізичної культури та в повному обсязі виконувати вимоги діючої навчальної програми. Очевидною є проблема організації додаткових форм рухової активності для дітей підготовчої та спеціальної медичних груп.

Висновки. Фізкультурно-спортивна робота є одним з найпопулярніших видів позакласної роботи, на що вказало 83 % вчителів міських та 80 % сільських загальноосвітніх шкіл.

Серед основних проблем організації позакласних форм фізичного виховання фахівці назвали фінансове та матеріальне забезпечення.

Суттєвих відмінностей у розподілі учнів за станом здоров'я на медичні групи у міських та сільських загальноосвітніх школах не виявлено. Загалом, майже 50 % учнів, як міських так і сільських загальноосвітніх шкіл не можуть в повній мірі виконати вимоги навчальної програми у зв'язку з рівнем їхнього здоров'я.

Перспективи подальших досліджень. Подальше вивчення проблем організації фізичного виховання у школах сільської та міської місцевостей повинно бути спрямованим на порівняння рівня здоров'я та фізичної підготовленості учнів. Ще одним важливим аспектом – є дослідження стану матеріально-технічного забезпечення уроків фізичної культури у загальноосвітніх школах села та міста.

Використані джерела

1. Гордійчук В. І. Ставлення сільських та міських учнів середніх та старших класів до занять фізичними вправами / В. І. Гордійчук // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2010. – №3. – С. 36 – 40.
2. Гордійчук В. І. Оптимізація фізичного стану сільських школярів у процесі факультативних занять з фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / Гордійчук Віктор Іванович. – Л., 2014. – 20 с.
3. Маринич В. Характеристика організації фізкультурно-оздоровчої роботи в позашкільних навчальних закладах / В. Маринич, І. Когут // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 3. – С. 35-40.
4. Чижик В. В. Адаптаційні можливості учнів сільських та міських загальноосвітніх шкіл за даними аналізу варіабельності серцевого ритму / В. В. Чижик, В. І. Гордійчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2013. – № 1. – С. 261-266.
5. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: навч. посіб. Ч.1 / Б. М. Шиян. – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 272 с.
6. Шиян О. Оптимізація рухової активності школярів у контексті впровадження інноваційних методик навчання / Олена Шиян, Євгенія Сливка // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / за заг. ред. Є. Приступи. – Л., 2014. – Вип. 18, т. 4. – С. 169 – 174.

Mandiuk A.

PECULIARITIES OF EXTRACURRICULAR PHYSICAL EDUCATION IN SECONDARY SCHOOLS OF URBAN AND RURAL AREAS

The study was conducted to compare some peculiarities of the organization of physical education in secondary schools in rural and urban areas.

The objective of the study was to determine the specifics of organization of extracurricular kinds of physical education, as well as to set the ratio of students of medical groups in urban and rural secondary schools in Lviv region. Empirical research results are obtained through questionnaires of physical education teachers. During the study, respondents were asked to answer a series of questions related to the organization of extracurricular forms of work with children. Overall, there were 98 respondents, 48 teachers of city schools and 50 of rural schools.

In the course of the research, peculiarities of organization and conducting extracurricular activities of physical education in secondary schools in rural and urban areas were studied. Organizational forms of physical education, which are most commonly used in extracurricular activities, were defined. The percentage of schools, where extracurricular activities of physical education are held regularly was established. The article shows a comparative analysis of the prevalence of extracurricular forms of physical education with other types of extracurricular activities that are held in secondary schools. This research presents the main reasons that affect the organization and conduction of extracurricular forms of physical education in secondary schools in rural and urban areas.

The article presents research data of engagement of students from rural and urban secondary schools to physical education, depending on the state of health. The study analyzed the quantitative distribution of students to appropriate medical groups for physical training. It processed data of 2788 students in urban schools and 1263 students in rural schools.

Key words: school, physical education, medical groups, rural areas, urban areas.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2015 р.